

DOI: 10.15421/152062

УДК: 004.49+316.772.5

Юлія Чорноморець*Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*

Цифрові технології в процесі реформування судоустрою

Досліджено сутність та зміст цифрових технологій у межах реформування судоустрою. Розглянуто питання безпеки захищеності інформації. Досліджено особливості цифрових послуг у судовій системі.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; цифрові права; цифрова безпека; інформація; Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

Digital technologies in the process of reforming the judiciary

Yuliia Chomomrets, Lviv Regional Institute for Public Administration National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The essence and content of digital technologies in the framework of judicial reform have been studied. The issue of information security security is considered. The peculiarities of digital services in the judicial system are studied.

Keywords: information and communication technologies; digital rights; digital security; information; The only judicial information and telecommunication system

Швидкий розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій призводить до появи великої кількості загроз та викликів. Від кіберзлочинності у всіх можливих проявах і втручання у роботу об'єктів критичної інфраструктури до захисту персональних даних і зловживань у сфері свободи слова та поширення інформації.

Цифрові права сьогодні стають ще більш вразливими через пандемію COVID-19, адже країни починають використовувати цифрові технології.

29 квітня 2020 року ГО «Платформа прав людини» провела онлайн круглий стіл «Цифрові права: сучасні виклики та можливі відповіді», в якому взяло участь понад 50 учасників – представників органів державної влади, експертних НУО, журналістів та адвокатів (Круглий стіл «Цифрові права: сучасні виклики та можливі відповіді» підсумок).

Традиційно під цифровими правами розуміється реалізація в цифровому вимірі будь-яких прав і свобод людини, зокрема й тих, що стосуються безпосередньо права на доступ до Інтернету та можливості ним користуватися чи отримувати освіту. Тепер же велика кількість прав, про які раніше не говорили, почала діджиталізуватися і переходити в цифровий вимір.

Україна, як і кожна країна, зіткнулася з проблемою балансу між обмеженнями, необхідними для забезпечення здоров'я і безпеки, та недопущенням порушень прав громадян, таких як право на свободу пересування, мирні зібрання тощо. Те саме стосується і цифрових прав громадян. На цьому етапі ключовим завданням, як експертного середовища, так і влади є відрефлексувати те, що відбувається і швидко та ефективно відпрацювати зміни до законодавства та підзаконних актів.

Карантин для судової влади став мотивацією для того, щоб запровадити те, що в законі передбачалося багато років тому.

Епідемія не створила нових проблем, а підкреслила нам ті проблеми, які у нас існували завжди. І одна з таких проблем – це новий закон про медіа.

Україна має зобов'язання за Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом щодо приведення свого законодавства у відповідність із вимогами Європейської директиви та стандартів Ради Європи (Круглий стіл «Цифрові права: сучасні виклики та можливі відповіді» підсумок).

Питання безпеки та захищеності важливої інформації для адвокатів є дуже актуальним.

Чомусь навіть у професійному середовищі адвокатів вважається, що можна безпечно

працювати, якщо просто періодично застосувати антивіруси та не встановлювати сумнівного ПО. За словами експертів, така поведінка може призвести до того, що ви станете цільовою жертвою хакерів. Постає питання: «З якою метою здійснюються кібератаки та як це зазвичай відбувається?».

Ціль кібератаки залежить від того, як злочинці розцінюють успішний результат своєї діяльності. Метою хакерів, які намагаються заробити, є викрадення фінансів; викрадення даних з метою шантажу власника та отримання викупу; виконання замовлення інших осіб та надання третім особам закритої інформації.

Вважається, що одними з найсильніших армій світу з кібербезпеки є США, Ізраїль, Північна Корея, Росія та Іран.

Наслідки кібератак, залежно від цілей, які ставлять перед собою кіберзлочинці, можуть дуже відрізнятись. Найчастіше це прямі фінансові втрати.

ТОП-5 порад для адвокатів, щоб не стати жертвою кіберзлочинців: 1) оновлюйте програмне забезпечення на телефоні, планшеті, ноутбукі, комп'ютері. Регулярно оновлювати антивіруси, хоча це просто невелика перешкода для шпигунських програм; 2) двофакторна аутентифікація, що значно ускладнює доступ до ваших важливих даних, серед яких пошта, соцмережі, інтернет-банкінг; 3) завжди робіть резервні копії важливих документів; 4) не відкривати вкладені файли та посилання в листах чи соцмережах, якщо не впевнені, що це адресовано саме вам; б) шифруйте важливу інформацію як на пристроях, так і під час пересилання за допомогою крипто-контейнерів або запаролених архівів. Якщо використовуєте відкритий публічний Wi-Fi, використовуйте шифровані канали зв'язку (SSL/HTTPS/VPN) (Кібербезпека: про що має знати кожен юрист).

Одним із способів обмеження цифрових прав людини є нав'язування їй непотрібних цифрових послуг, наприклад, спаму.

Пункт 1 статті 19 Закону України «Про захист прав споживачів» забороняє нечесну підприємницьку практику (Про захист прав споживачів, 1991). Такою діяльністю, зокрема, вважається діяльність, яка вводить споживача в оману або є агресивною (містить елементи

примусу, докучання, впливає або може вплинути на свободу вибору або поведінку споживача щодо придбання продукції). Більше того, відповідно до ч. 5 ст. 19 цього Закону як агресивні забороняються такі форми підприємницької практики, як здійснення постійних телефонних, факсимільних, електронних або інших повідомлень без згоди споживача. Тобто, зокрема, смс-спам.

Надання надмірного і непропорційного доступу до інформації про споживача послуг з доступу до Інтернету на підставі рішення суду.

Наприклад, ухвалою Галицького районного суду м. Львова у квітні 2019 року за позовом Української антипіратської Асоціації України, було надано тимчасовий доступ до речей і документів, а саме всієї наявної інформації за вказаною IP-адресою на паперових та цифрових носіях. У тексті даної ухвали суду йшлося про такі веб-ресурси, як: kinomooviz.ru, zonatv.xu», hitkino.net представляють собою пов'язані між собою незаконні онлайн-кінотеатри (Круглий стіл «Цифрові права: сучасні виклики та можливі відповіді» підсумок).

Останнім часом у загальнополітичному порядку денному актуалізувалася дискусія про необхідність прискорити перехід державних органів на цифрові технології. Йдеться про адміністративні послуги, реєстри, роботу зі зверненнями та запитами тощо.

У судовій системі комп'ютеризація відбувається у межах кількох великих проектів, які покликані забезпечити електронний доступ до правосуддя. Найбільш комплексне рішення — це Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС), яка офіційно стартувала з 1 березня 2020 року. Великий перспективний проект зіткнувся з багатьма труднощами, частина яких неминуче виникає в роботі бюрократичних структур держорганів. Проте реалізація цього проекту не може бути скасована, оскільки існування ЄСІТС передбачено новими процесуальними кодексами.

Введення електронного судочинства було передбачено таким пріоритетом судової реформи, як підвищення ефективності правосуддя. У Стратегії реформування судустрою, судочинства і суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки детально було

прописано завдання переходу до інформаційних систем для надання більшої кількості послуг «електронного правосуддя».

Традиційно, у процесі впровадження інновацій приватні інституції випереджають державу. Адвокатура, реформована в 2012 році в недержавний незалежний і самоврядний інститут, адаптувала десятки технологічних рішень, які спрощують доступ громадян до правової допомоги та націлені на професійну адвокатську спільноту.

Найвідоміший і наймасштабніший IT-продукт — Єдиний реєстр адвокатів України (ЄРАУ). Згідно із профільним законом, забезпечує ведення ЄРАУ Рада адвокатів України. Реєстр розміщений на офіційному сайті Національної асоціації адвокатів і є єдиною офіційною базою інформації про всіх українських адвокатів (Круглий стіл «Цифрові права: сучасні виклики та можливі відповіді» підсумок).

Другий масштабний проект переведення повноважень адвокатського самоврядування в онлайн — реформа підвищення кваліфікації і доступу в професію. Держава впливає на цей процес тільки на рівні законодавства, а вже правила встановлює Верховна Рада України. Далі вищими органами адвокатського самоврядування деталізуються всі процедури і встановлюються стандарти і програми іспитів і стажування, а безпосередньо прийняття в професію організують регіональні кваліфікаційно-дисциплінарні палати і ради адвокатів регіонів. Із введенням виняткового права адвокатів на представництво в судах, зі

зростанням престижу юриспруденції кількість охочих стати адвокатами відчутно зростає, як посилюються і вимоги до професійного рівня адвокатів. Ця професія передбачає постійний процес навчання, а підвищення кваліфікації є обов'язком, відповідно до закону.

За рівнем діджиталізації українська адвокатура, на цей момент, і ми в цих оцінках абсолютно об'єктивні, випереджає багатьох іноземних колег, і вони поділяють цю думку. Національна асоціація адвокатів України постійно проводить зустрічі з керівниками Федеральної палати адвокатів Німеччини, Правового співтовариства Англії і Великобританії, адвокатури Іспанії, країн пострадянського простору, ключовими професійними організаціями адвокатів Європи. Наші міжнародні партнери багато в чому передають нам досвід організації професії як незалежного інституту в умовах правової держави; у багатьох проблемах, як наприклад, вибіркоче правосуддя або порушення прав адвокатів, ми є носіями «унікального» досвіду, якого немає в демократичних країнах з віковими правовими традиціями. З огляду на це наші онлайн-проекти є інструментом не тільки практичного спрямування, а й способом подолання корупційних ризиків, спрощення бюрократичних процедур, гарантування громадянам професійної правової допомоги та підвищення ефективності захисту (Діджиталізація адвокатури: як впровадження інновацій зробило українських адвокатів однією з...).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Дорожня карта реформ 2019-2023 роки: Реанімаційний пакет реформ. Відновлено з <https://tpr.org.ua/>.

Кибербезпека: про що має знати кожен юрист. *Юридична газета online*. Відновлено з <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-pro-shcho-mae-znati-kozhen-yurist.html>

Круглий стіл «Цифрові права: сучасні виклики та можливі відповіді» підсумок. Відновлено з <https://www.ppl.org.ua/kruglij-stil-cifrovi-prava-suchasni-vikliki-ta-mozhlivi-vidpovidi-pidsumok.html>.

Національна асоціація адвокатів України. Публікації: Діджиталізація адвокатури: як впровадження інновацій зробило українських адвокатів однією з... Відновлено з <https://unba.org.ua/publications/4604-didzhitalizaciya-advokaturi-yak-vprovadzheniya-innovacij-zrobilo-ukrainskih-advokativ-odnieyu-z-najprogresivnishih-spil-not-u-evropi.html>.

Про захист прав споживачів. №1023-XII. (1991). Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.